

**Verslag van de Landelijke CE-bespreking Geschiedenis VWO**

Het verslag van de Landelijke CE-bespreking zal in de nabespreking van het eindexamen door de havo/vwo-commissie en vertegenwoordigers van CvTE en Cito in het najaar van 2026 meegenomen worden.

Het verslag is opgesteld tijdens de landelijke bespreking op woensdag 20 mei 2026, met inbreng vanuit de online voorbesprekingen waar circa 150 docenten aan hebben bijgedragen.

Alle opgaven zijn besproken. Wanneer er geen probleem geconstateerd werd bij een opgave of wanneer de vergadering geen verdere verduidelijking kon bieden blijft de indicatie 'volg cv' staan.

Lengte	Duidelijk minder lang. Concentratiegebrek is bij laatste opgaven wel duidelijk merkbaar. Nog steeds veel leerlingen tot het einde aan het werk.
Niveau	Volgens docenten prima te doen. Door switch van 0-2 naar 0-1-vragen (zie septembermededeling) soms veel stappen voor een punt, wat inzichtsvragen voor leerlingen minder duidelijk te onderscheiden maakt. Leerwerk werd meer beloond.
Spreiding	Opvallend veel KA-vragen in eerste deel, waardoor men aan het eind soms tijdnood had. Een examen met minder vragen en punten leidt automatisch tot het gevoel dat bepaalde onderwerpen onderbelicht blijven. Volgordevragen zijn nu ook relatief wat meer waard.
Formulering vragen	Schuingedrukte opmerkingen onder de vragen geven meer duidelijkheid, maar aantal stappen voor een punt blijft soms onduidelijk.
Geschiktheid bronnen	Leek in orde. Jammer dat er maar één spotprent was, die helemaal aan het einde zat.
Gebruik van de bronnen	2 vragen over 1 bron is nadelig voor spreiding (en riskant bij minder aantal punten).
Corrigeerbaarheid	Verandering naar 1-puntsvragen maakt het corrigeren vlotter, maar verandert balans en vergroot mogelijk discussies over wat de kern is. Soms wordt er te veel van een leerling verwacht voor één punt. Testcorrectie heeft ook tot aanvullingen geleid en wordt aan alle kanten gewaardeerd.

<b>Verslag van de centrale CE-bespreking Geschiedenis VWO</b>			
Voorzitter: Marco van Vemde en Arjan Otte (ass.)			
Notulist: Maarten Bark en Emiel van der Hart			
<b>Opg.</b>	<b>Analyse van het correctieprobleem: wat is het probleem met deze vraag</b>	<b>Verduidelijkingen bij het CV</b>	<b>Relevant deel van de syllabus</b>
1	Geen problemen	Cv volgen	<p>1: Het opgelegde Verdrag van Versailles uit 1919.</p> <p>2: In 1799 nam Napoleon de macht over</p> <p>3: Vlaamse steden als Brugge, die via de Noordzee aansluiting vonden op de handel met steden van de Hanze.</p> <p>4: Het Rampjaar 1672 luidde het einde in van de Gouden Eeuw.</p> <p>5: In het Heilige Roomse Rijk belemmerde de Dertigjarige Oorlog de economische groei van deze gebieden.</p> <p>6: Tijdens het Congres van Wenen in 1814-1815 probeerden de overwinnaars van Napoleon een stabiele politieke orde te scheppen.</p>
2	Leerlingen komen bij lid 2 soms met populisme of tirannie (door ontevreden rijken).	Goedkeuren mits juist <u>beredeneerd</u> vanuit de bron	Bij het denken over burgerschap en politiek wordt met name gedoeld op de democratie in Athene.

3	<p>CV redeneert naar doel van auteur toe, maar dit wordt niet gevraagd. Is verspreidingsdoel noodzakelijk bij lid 1?</p> <p>Lln. komen ook met Saksische herkomst van monnik.</p> <p>Bij lid 2 komen leerlingen niet altijd met 'bevelen'.</p>	<p>'Monnik bevestigt hiermee zijn eigen christelijk wereldbeeld, waardoor ...' is ook te honoreren</p> <p>Niet honoreren.</p> <p>'Volk volgt voorbeeld van de vorst' is ook voldoende.</p>	<p>Het gaat hierbij om een geleidelijk proces waarbij monniken en de politieke elite vaak samenwerkten en waarbij sprake kon zijn van verspreiding van boven af (de elite eerst).</p>
4	<p>Bij lid 2 komen leerlingen met andere KA's: zelfstandigheid van steden, centralisatie, mede doordat Venetië al een handelsstad is.</p>	<p>Deze alternatieve KA's zijn <b>niet</b> naar een juiste economische bedreiging toe te redeneren.</p> <p>Cv volgen</p>	<p>KA: Het ontstaan en de verspreiding van de islam. KA: De verspreiding van het christendom in geheel Europa. KA: De opkomst van handel en ambacht die de basis legde voor het herleven van een agrarisch-urbane samenleving.</p>
5	<p>Leerlingen moeten drie stappen doen voor één punt, en vergeten hierbij vaak over het onderzoek te redeneren. Ze beschrijven de overeenkomst tussen de steden.</p>	<p>Het expliciet benoemen van het woord onderzoek is <u>niet</u> nodig, maar <i>de reden voor dit onderzoek</i> (stadsbestuur voelt zich bedreigd) moet duidelijk blijken. Het causale verband moet zichtbaar zijn.</p>	<p>Met de Guldensporenslag lieten Vlaamse ambachtslieden en boeren in 1302 zien dat ze waren opgewassen tegen patriciërs en feodale heren.</p>

6	<p>Leerlingen leggen soms alleen <i>bonum commune</i> uit, of gebruiken enkel bronfragmenten..</p> <p>Bij lid 2 moet het over een <u>verandering in handelsstromen</u> gaan.</p>	<p>Deze moeten wel aan elkaar gekoppeld worden voor een punt (zie Opmerking in het cv over Vives). Ze nemen niet altijd het deel van de vraag vóór het streepje mee.</p>	<p>Ontwikkelde zij ideeën over het algemeen belang of bonum commune van de stedelingen. Mede doordat zij een centrale rol in de handel met Spaanse en Portugese koloniën in kon nemen, profiteerde Antwerpen hier het meeste van en nam zij de centrale positie van Brugge over.</p>
7	<p>Bij lid 1 is deel voor de komma niet noodzakelijk, want dit is een herhaling van de vraag. Cv geeft met laatste antwoordoptie ook ruimte om algemener antwoord ('Spanjaarden willen macht legitimeren met traditionele ceremonie') goed te keuren.</p> <p>Bij lid 2 komen leerlingen met ruimere culturele motieven als 'beschavingsoffensief' of 'Spaanse cultuur verspreiden'..</p>	<p>Cv volgen</p> <p>Antwoord moet hier wel <u>specifiek over christendom</u> gaan</p>	<p>KA: Het begin van de Europese overzeese expansie. Hierbij wordt gedacht aan oorzaken en gevolgen.</p>

8	<p>Leerlingen leggen vaak maar één kant van de penning uit, terwijl CV bij lid 2 beide vergelijkt.</p> <p>Religie en politiek zijn in dit tijdvak moeilijk te scheiden; toch is enkel 'katholiek'/'protestant' noemen niet politiek genoeg.</p>	<p>Mits juist onderbouwd kan ook de <u>politieke</u> boodschap van één van beide kanten van de penning benoemd worden voor de punten.</p>	<p>Door de opstand, die in de praktijk een oorlog tegen steden was, verloor Antwerpen vanaf 1585 haar stapelmarktfunctie en trokken veel kapitaalkrachtige inwoners naar Holland.</p>
9	<p>Geen opmerkingen</p>		<p>KA: het ontstaan van feodale verhoudingen in het bestuur.  KA: de vrijwel volledige vervanging in West-Europa van de agrarisch-urbane cultuur door een zelfvoorzienende agrarische cultuur georganiseerd via hofstelsel en horigheid.  KA: het streven van vorsten naar absolute macht</p>
10	<p>Leerlingen komen bij lid 1 met behoefte aan geheimtaal, maar de opgave relateert de noodzaak van deze taal aan de slavenhandel en niet aan de plantage-economie.</p> <p>Bij lid 3 komen veel leerlingen met emancipatiebewegingen om vervolgens naar abolitionisme toe te redeneren.</p>	<p>Volg de opmerking in het cv.</p> <p>Mits juist beredeneerd kan dit ook. Om 'eigen verhaal' in het kader van emancipatie te vertellen is Sranantongo logisch, maar om een internationaal publiek te bereiken niet.</p>	<p>Uitbouw van de Europese overheersing, met name in de vorm van plantagekoloniën en de daarmee verbonden transatlantische slavenhandel.  KA: de opkomst van emancipatiebewegingen  KA: de opkomst van politiek-maatschappelijke stromingen zoals het nationalisme.</p>

11	Leerlingen komen bij lid 2 met 'de onafhankelijkheid van Amerika'.	Is ook goed, want feitelijk 'begin van'.	Engeland en het absolutistische Frankrijk voerden een mercantilistisch beleid. De Britse koning volgde een onbuigzame koers en in juli 1776 verklaarden dertien Britse koloniën zich gezamenlijk onafhankelijk.
12	Leerlingen komen met 'sociaal contract'. Er zijn historische argumentaties mogelijk om dit niet goed te rekenen, maar het is betwifelbaar of die bij leerlingen bekend zijn.	Er kwam bij de landelijke vergadering geen consensus over het wel of niet goedkeuren van het sociaal contract. Er was uiteindelijk voldoende draagvlak voor het gedogen van het goedkeuren van het begrip sociaal contract.	Rousseau koppelde daaraan ideeën over vrijheid en gelijkheid van ook armen en slaven, en over vormen van directe democratie op basis van de algemene wil.
13	Geen opmerkingen	Cv volgen	1: de herziening van de Nederlandse grondwet door Thorbecke in 1848. 2: tijd van televisie en computer (vanaf 1950). 3: KA: het voeren van twee wereldoorlogen. 4: De afscheiding van België in 1830 paste meer bij het liberalisme, 5: De laatste Chinese keizer Puyi stond als symbolische heerser aan het hoofd van deze marionettenstaat. 6: in juli 1776 verklaarden dertien Britse koloniën zich gezamenlijk onafhankelijk

14	<p>Veel leerlingen komen niet met afhankelijkheid maar redeneren ofwel vanuit oneerlijkheid; ofwel vanuit versterking van het rolpatroon/burgerlijk gezinsideaal.</p> <p>Antwoord moet hindernis voor <b>verdere</b> emancipatie laten zien (zie de opmerking bij cv).</p>	<p>Ongelijkheid/oneerlijkheid alleen niet honoreren, maar bevestiging burgerlijk gezinsideaal als hindernis voor verdere emancipatie wel.</p>	<p>Behalve met de strijd voor kiesrecht en meer ontwikkelmogelijkheden voor vrouwen..</p> <p>KA: De opkomst van emancipatiebewegingen.</p>
15	<p>Bij lid 2 komen leerlingen ook met marxisme en andere -ismen.</p>	<p><u>Enkel</u> anarchisme past hier.</p>	<p>Anarchisten en communisten streefden daarbij naar een sociale revolutie zoals Karl Marx die had voorspeld, sociaaldemocraten naar geleidelijke verandering via verkiezingen.</p>
16	<p>Leerlingen komen met doelen als 'beschavingsideaal'/ 'Duitse cultuur verspreiden'.</p>	<p>Beschavingsideaal/Duitse cultuur verspreiden zonder koppeling naar het politieke doel is niet juist (met die koppeling dus wel).</p>	<p>Daarbij kreeg China in de loop van de 19e eeuw te maken met het moderne imperialisme.</p>
17	<p>Leerlingen laten 'westers' weg.</p>	<p>Dit is wel noodzakelijk, zeker gezien de bron. Modernisering moet ook gebruikt worden. Het gebruiken van (voorbeelden van) technologie of denkbeelden hoeft <u>niet</u> expliciet.</p>	<p>De Zelfversterkingsbeweging zette belangrijke stappen op weg naar militaire en bestuurlijke modernisering naar westers en Japans voorbeeld.</p>

18	<p>Leerlingen gaan bij lid 1 heel kort door de bocht wat betreft de betrouwbaarheid van nazi's, maar moeten dit wel inhoudelijk uitleggen.</p> <p>Leerlingen gaan bij lid 2 vooral bruikbaarheid uitleggen met de inhoud, terwijl het cv vraagt om het benoemen van een handeling van overheidswege (beleidsmaker, toespraak, publicatie) om de betrouwbaarheid te bepalen.</p>	<p>Als een leerling in het antwoord bij lid 1 correct de positie van Himmler gebruikt en van daaruit doorredeneert naar het antwoorddeel bij lid 2, mag dat goed gerekend worden.</p> <p>CV volgen, antwoorden die ingaan op bruikbaarheid afkeuren.</p>	<p>de betrouwbaarheid van de informatie (mede bepaald door bijvoorbeeld de aard van de bron, de context waarin deze is ontstaan, de mate van geïnformeerdeheid van de maker, de standplaatsgebondenheid van de maker, de bedoeling van de maker of opdrachtgever, het publiek waarvoor deze bedoeld is, etc.)</p>
19	<p>Bij politieke situatie in China komen leerlingen ook met '<i>China koos kant geallieerden</i>'.</p>	<p>Als dit op zichzelf genoemd wordt als alternatief is het onvolledig, omdat in zo'n antwoord Japan niet genoemd wordt/het te weinig kennis laat zien over de politieke situatie in China.</p>	<p>Na gewapende conflicten kwamen grote delen van het keizerrijk direct in handen van Japan. Na de opiumoorlogen verwierven Groot-Brittannië, Frankrijk en de Verenigde Staten steeds meer invloed in steden zoals Shanghai en Hongkong in het zuidoosten en oosten.</p>

20	Wat zijn de gezochte kernelementen in antwoorden van leerlingen?	<p>Kern van het antwoord lid 1 moet zijn: in goede sfeer/rust.</p> <p>Kern van het antwoord lid 3 moet zijn: censuur/gunstig beeld scheppen met instructie.</p>	<p>KA: De dekolonisatie die een eind maakte aan de westerse hegemonie in de wereld.</p> <p>De betrouwbaarheid van de informatie (mede bepaald door bijvoorbeeld de aard van de bron, de context waarin deze is ontstaan, de mate van geïnformeerdeheid van de maker, de standplaatsgebondenheid van de maker, de bedoeling van de maker of opdrachtgever, het publiek waarvoor deze bedoeld is, etc.)</p>
21	Geen opmerkingen.		<p>Vooraf na de mislukte opstand in 1953 stond haar bevolking onder strenge controle van de Staatssicherheidsdienst. Op zoek naar politieke en economische vrijheden vluchtten DDR-burgers naar het Westen, hetgeen met de bouw van de Berlijnse muur in 1961 stopte.</p>
22	Leerlingen komen bij lid 2 als BRD-propaganda met vermelding van welvaart in de BRD in deze bron (een deel van de eerste regel). Hiermee negeren ze de rest van de bron.	<p><u>Niet</u> honoreren: de BRD zou zelf dit pamflet niet gebruiken om haar eigen welvaart te illustreren. Het broncitaat zou wel gebruikt kunnen worden om 'framing' te illustreren. Hier biedt het cv ook de ruimte voor.</p>	<p>Informatie uit bronnen verzamelen uitgaande van een bepaalde vraagstelling en deze als bewijs gebruiken bij het beantwoorden van die vraagstelling.</p>

23	Goed te corrigeren. Cv volgen.		Met de Grote Sprong Voorwaarts probeerde de Volksrepubliek op eigen kracht in korte tijd een industriële wereldmacht te worden. De Culturele Revolutie was een nieuwe poging om samenleving en economie ingrijpend te hervormen. De partij werd gezuiverd en rond de persoon van Mao werd een cultus gecreëerd.
24	Leerlingen komen bij lid 1 met andere antwoordopties dan moderniseren, bijv.: erkennen dat er fouten zijn gemaakt en het anders willen aanpakken.	'Voorbeeld van een goed antwoord' geeft ruimte.	Na de dood van Mao in 1976 brak China met het gedachtegoed van de Culturele Revolutie. De nieuwe partijleider Deng Xiaoping zette een koerswijziging in gang onder de naam Vier Modernisering: modernisering van de landbouw, van wetenschap en technologie, de industrie en de defensie.
25	<p>Relatief slecht gemaakt doordat het de laatste vraag is.</p> <p>Leerlingen komen als antwoord ook met mentale/sociale problemen of een algemeen 'westen is sterker dan het oosten', maar prent stuur via de belasting richting economisch antwoord. Bij lid 2 komen leerlingen met dat het 'oneerlijk is dat de BRD zo veel moet betalen'.</p>	<i>Visie</i> (cv) mag gelezen worden als <i>kritiek</i> (opgave).	Op binnenlands gebied worstelde het nieuwe Duitsland met de integratie van de voormalige DDR: Oost-Duitsland kampte met de economische en mentale gevolgen van het totalitaire regime.